

SEÇİM SİSTEMLERİ VE UYGULAMALARI

Fazıl YOZGAT* ve Sezgin ZABUN**

Özet

Bu çalışmada seçim sistemleri teorik ve uygulamalı yönleriyle incelenmeye çalışılmıştır. Kavramın işlevi, özellikleri ve öğeleri açıklanmıştır. Dünyada değişik ülkelerde değişik seçim sistemleri uygulanmaktadır. Avrupa Birliği parlamentosu seçimi değişik seçim sistemi uygulayan ülkelerin ortak tek seçim sistemidir. Çünkü burada baraj yoktur. Örneğin iki AB ülkesi farklı seçim sistemi uygulamakla birlikte tek AB parlamentosu seçim sistemini uygulamaktadır. Bunlar arasında barajlı D'Hondt, İmperial Kota, Devredilemeyen tek oy, Hare Kota gelmektedir. Ülkelerin meclislerinin tek veya çift oluşu, partilerin yapısı, demokrasi geçmişleri seçim sistemini etkilemektedir. Çalışmanın ikinci bölümünde, Türkiye'de uygulanan seçim sistemi tarihsel çizgide incelenmiş, özellikle Türkiye'de uygulanan seçim sisteminde temel kavramlar verilmiştir. Özellikle çoğunluk, nispi ve yarı nispi temsil ve karma seçim sistemleri kategorisinde incelenmiştir. Son bölümdeyse dünyadaki değişik ülkelerden seçim sistemiyle ilgili örnekler verilmiştir. Bunlar arasında, Kanada, Japonya, Güney Afrika, Fransa, Şili, İsrail, Yunanistan gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Seçim sistemi, Çoğunluk seçim sistemi, Karma seçim, Oy.

Election Systems and Applying

Abstract

In this study, election system had been investigated theoretical and empirical aspects. The concept of election system has been defined and the basic principles have been explained. There are a lot of election system from country to country. Those depends on the country political structure. In practice D'Hondt, Imperial Quota, Independable one vote, Hare Quota are election system. Uni cameral and two cameral parliament structure has important role election system. Political party system and history of democracy has important role also. In this study second point is Turkey's election system. Turkish election system had investigated historical background. Especially from period Meşrutiyet to 2008. The election system had been examined within majority, semi majority, semi relative and relative representation and mixed election system. About the election system European Union parliament system is different from other. For example, two member of European Union country may be election system but they has some rule about European Union election. Some

* Yrd. Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bil. Fak., Sivas.

** Dr. Sivas Lisesi Uzman Öğr., Sivas.

countreis election system had been compare with another example, Canada, Chili, Spain, Japan, South Africa, Meksico, İtaly, Greece.

Keywords: Election system, Majority election, Mixed election, Vote

GİRİŞ

Bu çalışmada seçim sistemleri ve uygulamalarıyla ilgili teorik ve karşılaştırmalı analiz yöntemleriyle konu ayrıntılı olarak incelenmeye çalışılmıştır. Seçim sistemlerinin ayrıntılarına geçmeden önce konuyla ilgili bazı temel kavramları açıklamakta yarar olabilir. Bunlar;

Temsilde Adalet Yönetimde İstikrar ilkesi, bu iki temel ilkedden bazı ülkeler temsilde adalet ilkesini öncelik tanıyarak seçim sistemini buna göre düzenlemekte, bazı ülkelere yönetimde istikrar ilkesini öncelik tanıyarak seçim sistemini buna göre düzenlemektedir. Ülkemizdeyse hem temsilde adalet ve hem de yönetimde istikrar ilkesi birlikte uygulanmaktadır. Türkiye’de formel seçim siyasi uygulamaları, 1876 Birinci Meşrutiyet Anayasasıyla ilk defa uygulandı. Buna göre, her il bir seçim çevresi ve seçimler gizli olacaktı. Muvakkat Talimat adlı geçici bir talimatla (5 Kasım 1876’da) ilk Milletvekili Genel Seçimi 1877 yılında yapılmıştır. Seçim kanunu hazırlanıncaya kadar Muvakkat Talimatla seçimler olacaktı. Servet ilkesine göre, aday olabilmek için Türkiye’de az-çok bir emlak sahibi olmak gerekiyordu. İstanbul ve çevresi dışında kalan yerlerin milletvekillerini, o yerlerin idare meclisi üyeleri gizli oyla seçtiler. İstanbul ve çevresi ise 20 seçim çevresine ayrıldı. Eşraf ve erkândan birer seçim kurulu kuruldu. Seçim çevresi halkından 25 yaşını bitiren, emlak sahipleri iki vekil seçti. 40 kişi olan bu vekillerse İstanbul milletvekillerini seçtiler. Birinci Meşrutiyetin tek seçimi bu oldu.

1908’de İntihab-ı Mebusan seçim kanunu çıktı. Buna göre, iki dereceli, servet ve çoğunluk esası getirildi. İlk defa siyasi partiler bu seçimde mücadeleye girdi. İstiklal Harbi sırasında ilki, (23 Nisan 1920 toplantısı için) 19 Mart 1920’de; ikincisi ise 1923’te yapılan iki seçim vardır. Servet esası kalkmış ve seçmen yaşı 18’e inmişti. 1927, 1931, 1935, 1939, 1943, 1946, 1950, 1954 ve 1957 seçimleri yapıldı. İlk dördü İntihab-ı Mebusan Kanununa göredir. 5 Aralık 1934’te 2598 sayılı kanunla kadınlara da seçme ve seçilme hakkı verildi. Seçmen yaşı 22 oldu.

1942 tarihli Mebus Seçimi Kanunu da, iki dereceli sistemini kabul ediyordu. İlk defa 1946 tarihinde, Milletvekili Seçimi Kanunu ile tek dereceli sistem getirildi. Ancak, bu kanun da açık oy, gizli tasnife dayandığı için sağlıklı ve dürüst bir seçimden bahsetmek imkânsızdı.

Türkiye’de, gerçek milli iradeyi, dürüst bir şekilde yansıtabilecek ve çok partili hayata yol açabilecek ilk seçim kanunu, 16 Şubat 1950 tarihli ve 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu’dur. Bu kanuna göre, 14 Mayıs 1950’deki seçimle tek parti iktidarından, çoğulcu demokrasiye geçildi. 1954 ve 1957 seçimleri de aynı şekilde ve çoğunluk sistemine göre yapıldı. Kuvvetli ve millet çoğunluğuna dayanan iktidarlar işbaşına geldi. 1961 Anayasası, seçme ve seçilme hakkı ve bunların teminat altına alınması için temel ilkeleri koydu. Türkiye tarihinde ilk defa

seçimlerin, serbest, eşit, gizli, tek dereceli genel oy (gizli oy), açık tasnif ve döküm esasına göre yapılacağı belirlendi.

Ülkemizde seçimlerin tarihine baktığımızda aşağıdaki Tablo 1’de kısa ve öz fikir verebilir.

Tablo 1.Türkiye’de Seçimler Tarihi

Seçim yılı	Seçim türü	Uygulanan sistem	Önemi
1877	-----	Çoğunluk	İlk seçim-sınırlı oy-iki dereceli
Bu seçimde her 50000 erkek Osmanlı vatandaşı 1 milletvekili seçecektir. Seçimler 3 yılda ve gizli oyla yapılacaktır.			
1908	Genel	Çoğunluk	
25 yaş uygulaması ve seçimin iki seçmenli olması bu seçimin özelliğidir.			
1911	Ara	Çoğunluk	
1912	Genel	Çoğunluk	
İttihat ve terakki cemiyetinin seçimler üzerinde etkisi olmuştur			
1914	Genel	Çoğunluk	
Ordu mensuplarının oy kullanamadığı seçimdir.			
1919	Genel	Çoğunluk	
1920	Genel	Çoğunluk	
Mutlak çoğunluk istemi uygulanmıştır.			
1923	Genel	Çoğunluk	
20000 kişiye 1 milletvekili seçilecek şekilde düzenlenmiştir.			
1927	Genel	Çoğunluk	
Seçme yaşı 18 seçilme yaşı 30 olarak belirlenmiştir			
1931	Genel	Çoğunluk	
1935	Genel	Çoğunluk	*kadınlar oy kullandı
18 kadın milletvekili parlamentoya girmiştir.			
1939	Genel	Çoğunluk	
1943	Genel	Çoğunluk	
1946	Genel	Çoğunluk	
İki dereceli seçim kaldırılmıştır.			

1950	Genel	Çoğunluk	
1954	Genel	Çoğunluk	
1957	Genel	Çoğunluk	
1961	Seçimlerinde genel nispi temsil senato için tek dereceli seçim öngörülmüştür.		
1965	Seçimlerinde Milli bakiye sistemi uygulanmıştır.		
1969	Seçimlerinde çevre barajlı d'hont sistemi uygulanmıştır		
1973	Seçimlerinde oy pusulalarına tercih işareti uygulaması getirilmiştir.		
1977	Seçimlerinde barajsız d'hondt uygulaması getirilmiştir.		
Seçimlerde iller esaslı getirilmiştir. Her il bir seçim bölgesi olmuştur.			
1983	Genel	Çift barajlı d'hpndt	
1986	Ara	Çift barajlı d'hondt kontenjan	
1987	Genel	Çift barajlı d'hondt kontenjan	
1991	Genel	Çift barajlı d'hondt kontenjan	
1995	Genel	Çift barajlı d'hondt kontenjan	
1999	Genel	Çift barajlı d'hondt kontenjan	

Seçmenleri, seçmenlik yaşı uygulaması da zamanla değişiklik göstermiştir.25 yaş uygulaması 1877–1919–1920 seçimlerinde;22 yaş uygulaması,1935 ve 1957 seçimlerinde;21 yaş uygulaması,1961 ve 1983 seçimlerinde;20 yaş uygulaması 1987 ve 1991 seçimlerinde;18 yaş uygulaması;1923–1931–1997–2007 seçimlerinde uygulanmıştır.

Çoğunluk sisteminden farklı bir sistem de seçim kanunlarıyla getirildi. 1961 seçiminde, Cumhuriyet Senatosu seçimi çoğunluk sistemine, milletvekilleri seçiminde nispi temsil usulüne yer verildi. 1965'te, her iki meclis seçimlerinde de, bir nispi temsil çeşidi olan Milli Bakiye sistemi getirilmiştir (www.turkceilgi.com.erişim tarihi.09.01.2009).

Seçimlerle ilgili genelde tüm seçimlerde ve tüm ülkelerde uygulanan temel kavramlardan bazıları şunlardır.

Seçim Yasakları

Seçim sırasında, kanunen yapılması yasaklanan fiil ve işlemler. (Ülkemizde Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenir be basın yayın organlarıyla kamuoyuna duyurulur. Yüksek seçim Kurulu yapısı itibariyle idari aldığı kararlar itibariyle yargı kuruluşudur. Hatta kararlarına itiraz edilemeyecek kurumdur.)

Seçim Suçları

Seçimlerin kanunlara uygun bir şekilde yapılmasını engelleyici suçlar. Hileli faaliyetler, cebir ve şiddet kullanılması, tehdit, kurulların yasaklarına aykırı hareket, görevlilerin görevi kötüye kullanmaları vs.

Seçmen

Seçime, oy vermek suretiyle iştirak eden veya seçme hakkına sahip olan kimse. Seçmen olabilmek için, yaş sınırının altında olmamak ve kanunen yasaklı bulunmamak lazımdır.

Seçim Ehliyeti

Seçmek ve seçilmek ehliyeti, hakkı olup, seçimin cinsine göre kanun ve nizamnamelerle hususi hükümlere bağlanmıştır.

Ön Seçim

Siyasi partilerin gerek meclis adayları, gerekse mahalli idare adaylarını tespit ettikleri seçim.

Ara Seçim

Boşalan milletvekilliği, belediye başkanlığı ve muhtarlık vs. için, normal dönemler arasında yapılan seçim.

Kısmi Seçim

Cumhuriyet senatosu veya meclisin münavebeyle, nöbetleşerek yenilenen bir bölümü için yapılan seçim.

Mahalli (Yerel) Seçim

Yerel idare yöneticisi; belediye başkanı, belediye meclisi, il genel meclisi üyeleri, muhtar ve ihtiyar heyeti üyeleri için yapılan seçimdir.

Genel Seçim

Bir ülke parlamentosunun yenilenmesi, dolayısıyla gerektiğinde iktidarın değişmesini sağlayan seçimdir.

Seçim Devresi

Seçim dönemi. Herhangi bir görev veya hizmet için seçilen kimselerin veya bu kimselerin meydana getirdiği meclis veya heyetlerin, vazifelerinin devam edeceği belli müddet. Türkiye'de genel ve yerel seçimler 4 (dört) yılda bir yapılır.

Seçim Giderleri

Seçimlerle ilgili işler için gereken araç, gereç ve personel giderlerinin tamamı.

Seçim Dairesi (Çevresi)

Milletvekili, belediye ve il genel meclisi üyelerinin seçildikleri bölge, çevre. Türkiye'de her il bir seçim çevresidir.

Seçim Bölgesi

Seçim bakımından her muhtarlığa bağlı bulunan bölgedir. Mahalle ve köyler birer seçim bölgesidir.

Seçim Kurulları

Seçim işlerini yürüten kurullardır. Merkezde Yüksek Seçim Kurulu, her ilde İl Seçim Kurulu, her ilçede İlçe Seçim Kurulu, her sandık bölgesinde ise bir Sandık Seçim Kurulu bulunur.

Seçim Sandığı

Seçimlerde kullanılan oyların atılmış olduğu ağzı kapalı-mühürlü sandık.

Seçimin Yenilenmesi

Kanun ve yasaklara aykırı olarak, kurallar çiğnenerek yapılan bir seçimin, sakatlık yüzünden iptaliyle yeniden yapılması.

Seçim Mazbatası

Seçim sonucunda, seçilen kimselere, seçilmekle kazandıkları sıfatın geçerli olduğunu gösteren ve bir sureti kendilerine verilen belge.

Seçim Tutanağı

Seçim sonuçlarının resmen tespit edilerek, imzalandığı tutanak.

Seçimin kullanma alanları çok çeşitlidir. Parlamento üyeleri seçimi, il genel meclisi üyeleri, belediye başkan ve meclis üyeleri, mahalli ve köy muhtar - idare heyetlerinin seçimi, siyasi partiler, dernekler, meslek kuruluşları, sendikalar, bazı yargı organları vs. seçimleri. Bu seçimlerin bazıları anayasada vardır. Üniversite yönetimi ve meslek odaları seçimi, kendi üyeleri arasında yapılır. Yargı organlarının seçim usulleri daha değişiktir (www.wikipedia.eclnlpedia.com. Erişim tarihi.15.01.2009).

Önseçim, siyasi partilerin tüzüklerine yazmak koşuluyla istedikleri seçim bölgesinde önseçim uygulaması yapılabilir. Önseçim hâkim teminatında olacağı için önseçim sonucuna göre kesinleşen listelerin değiştirilme imkânı yoktur. Bu seçimde oy kullanacak delegelerde partiye kayıtlı kişiler olacağı için bu yöntem adı geçen siyasi partinin kararıdır.

Ülke barajı; seçime katılan siyasi partilerin istenen baraj düzeyinde alması gereken oy. Örneğin ülkemizde bu oran %10 iken Rusya'nın Duma'sı için % 5 dir.

Bölge barajı; ülkemizde bir dönem uygulanmıştır. Seçime katılan siyasi partilerin ülke barajının yanında her seçim bölgesinden alması gereken oy miktarı. Örneğin bölge barajının uygulandığı dönemde, bir siyasi parti,% 10 barajını aşması yanında adı geçen seçim bölgesinden de %20 barajı aşacak miktarda oy alması gerekirdi.

Kota; bazı seçim sistemlerinde kullanılan toplam geçerli oyların milletvekili sayısına bölünmesi sonucu çıkan miktardır. Bu kota adı geçen partilerde kaç defa turlarsa o rakama tekabül eden milletvekili sayısı kadar sandalye kazanır.

Seçim bölgesi; yasayla belirlenen milletvekili dağılımının yapıldığı yerlerdir. Ülkemizde 81 vilayet seçim bölgesidir. Üç büyük vilayet ise birden fazla seçim bölgesi içerdiği için şu an 85 seçim bölgesi vardır.

Ülke milletvekilliği, ülkemizde uygulanmayan bazı ülkelerde çıkarılacak toplam milletvekilinin bir kısmının ülke milletvekili olarak seçilmesidir. Örneğin 550 milletvekili çıkacaksa, bunun 100 tanesi ülke milletvekili olarak belirlenmişse 450 milletvekili baraj sistemiyle 100 milletvekili de baraj olmaksızın seçime katılan siyasi partilerin aldıkları oy oranına göre dağıtılması esasına dayanan sistemdir.

Birinci tur; seçime katılan siyasi partilerin %50 barajını aşması ilkesidir. Fransa'daki başkanlık sisteminde öngörülen ve ülkemizde gelecek Cumhurbaşkanlığı seçiminde uygulanacak sistemdir. Eğer adaylardan biri % 50 barajını aşamazsa ikinci tura en yüksek oyu alan iki aday katılır. Bunlardan biri ikinci turda seçilir.

Bağımsız aday; seçim kanununda öngörülen şartları taşıyan kişilerin ilçe seçim kurullarına başvurması sonucu adaylık şartlarını yerine getirdikten sonra aday olması ilkesidir. Bağımsız adaylarda ülke barajı yoktur. Katıldıkları seçim bölgesinde seçim kotasın nisabında oy alması gerekmektedir.

İkinci seçmenler; Fransa senato seçimlerinde kullanılan bir enstrümandır. Belediye meclislerince belirlenen seçmenler Fransa da senato seçimlerinde oy kullanır. Tüm seçmenlerin senatör seçimlerinde oy kullanma hakkı yoktur.

Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi: Seçimlerin, yargının genel yönetim ve denetimi altında yapılmasının anayasal bir kural ve bunu yürütecek kuruluşun da, anayasal bir organ durumuna gelmesi 1961 Anayasası ile olmuştur. 1982 Anayasası da, bu düzenlemeyi aynen benimsemiştir. (m.79) (Teziç, 1967: 73).

Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konuları ile ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını kabul etme görevi “ Yargıtay ve Danıştay üyelerinden oluşan Yüksek Seçim Kurulu na verilmiştir. Anayasa, ayrıca anayasa değişikliklerine ilişkin yasaların halkoyuna sunulmasının da, yönetim ve denetiminin Yüksek Seçim Kurulunca yapılması kuralını getirmiştir.”(m.79/16) (Teziç, 1967: 73).

Yüksek Seçim Kurulu, yedi asil ve dört yedek üyeden oluşur. Üyelerden altısı Yargıtay, beşi Danıştay genel kurullarınca, kendi üyeleri arasından, üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve vekili seçerler. Yüksek seçim kurulu, yalnız seçimlerin genel yönetim ve denetimini yürüten kurul değildir. Seçimlerin yargısal denetimini de sağlayan bir kuruldur. YSK kararlarına karşı, başka hiçbir yere başvurulamaz. Seçim yargısı alanında bir yüksek mahkemedir.” (Teziç, 1967: 63-64).

Atama, bazı ülkelerde ikinci meclis üyelerinin bir kişi veya kurum tarafından seçilmesinin atanması esasıdır. Örneğin lordlar kamerasındaki spritüel lordlar ve

diğer lordların atanması, Kanada ikinci meclisinde üyelerin genel vali, tarafından atanması gibi.

Meclis Sistemleri, bunlar tek meclis veya çift meclis sistemi olabilir. Dünya parlamentolarının 78 i çift meclislidir.

Biz tipik liberal demokrasinin şu üç şeyle sağlanabileceğini söyleyebiliriz. Politik tercih mekanizmaları, politik yapı arasındaki denge, politik sistemin dengede oluşu (Smith, 1983: 1) Bu yönüyle de Seçim sistemleri tercih mekanizmalarının nasıl kullanılacağını belirleyen sistemdir.

Ülke seçimlerinden farklı olması yönüyle Avrupa Birliği parlamentosu seçimlerine değinmekte yarar var. Avrupa Birliği Parlamentosu seçimleri doğrudan genel oyla seçilir. Parlamenter sayısı 25 AB ülkesinin nüfusuna oranlanarak bulunur. Almanya, Fransa, İtalya, İspanya, Polonya gibi ülkelerin çokken Malta, Portekiz, Kıbrıs Rum kesimini milletvekilleri sayısı azdır. Seçimleri tarihi, Avrupa Birliği Bakanlar kurulunca tespit edilir. Ülke barajı yoktur. Bloke edilmiş listeler ile en yüksek ortamla dikkate alınarak yapılır.

Türkiye de uygulanan seçim sistemleri, Çok Partili siyasal hayata geçekten sonra ülkemizde uygulanan seçim sistemlerinin tarihine baktığımızda, 1950, 1954, 1957 Basit çoğunluk ve geniş bölge, 1961 de D'Hondt, geniş bölge, bölge barajı, 1965 de Geniş bölge, bölge barajı, milli bakiye, 1969 da D'Hondt, Barajsız (AYM iptal etti) Geniş bölge, 1983, D'Hondt, dar bölge, bölgesel ve ulusal baraj, 1987 de D'Hondt, dar bölge, bölgesel ve ulusal baraj, kontenjan milletvekilliği, 450 milletvekili, 1991 D'Hondt, görece düşük bölgesel baraj, ulusal baraj, kontenjan milletvekilliği, tercih oyu, dar bölge, 1995, D'Hondt, geniş bölge, ülke barajı, 550 milletvekili (AYM kararı) uygulanmıştır.

Seçim sistemini Lijphart, (1994) şöyle tanımlamıştır.” Vatandaşların oylarının temsilcilerin sandalyelerine çevrilme mekanizması” (Erdoğan, 2007:1). Uygulamada farklılıklar olmakla birlikte sonuçta seçim sisteminin mantığı tercihleri sandalyeye çevirme mekanizmasıdır.

Vernon Bodaneour a göre aşağıdaki ideolojik ayrışmalar 1970'lerden 1980 lere kadar demokratik parti sistemlerinde etkili olmuştur. Bunlar, 1. sosyo ekonomik, 2. din, 3. kültürel, etnik 4. kırsal kentsel, 5. rejime destek, 6. dış politika 7. post materyalizm (Lipjard, 1990:254). Bu bölümler ve teknikler seçmenlerin kullandıkları oylardaki tercihini etkileyen faktörler olarak incelenebilir.

Seçim sisteminin sonuçları politik açıdan mutlaka analiz edilmelidir. Böylelikle, bu seçim tamamlandığında aşağıdaki hangi etkenlerin olduğunu düşünmeliyiz. Bunlar, 1. politik sistemin statik oluşu, 2. partilerin sayısı, 3. partilerin doğası, a. partilerin iç disiplini ve hiyerarşisi b. parti ittifakları ve işbirliği ve 4. üyelerinin yasal ve kurumsal ilişkisi 5. kampanya stratejileri 6. politik güçlenme (Bogdanor, 1983a:250–251).

Formül” vatandaşların kullandıkları oyların partilere göre dağılımlarını göz önünde tutarak sandalyeleri dağıtmakta kullanılan formül ”Çevre büyüklüğü “bir seçim çevresinde seçilecek milletvekili sayısı Seçim barajı ”bir partinin

milletvekilleri kazanabilmesi için çıkarması gereken en az milletvekili sayısı” (Çarkoğlu ve Erdoğan, 1999:1). Kavramsal çerçeveden sonra seçim sistemlerine göz attığımızda, seçim sistemlerini aşağıdaki gibi özetleyebiliriz.

1.Klasik Saint Laque Seçim Sistemi: Bu seçim sisteminde partilerin aldıkları oylar 1-3-5-7 gibi tek rakamlara bölünerek bulunur. Küçük partilerin lehine olan bir sistem diyebiliriz. Bu bölme işlemi yapıldıktan sonra en büyük sayıdan başlayarak milletvekili dağılımı yapılır. Örnek 9 milletvekili çıkaracak bir seçim bölgesinde partilerin aldıkları oylar aşağıdaki gibi olsun;

a	b	c	d	e
76000	52000	36000	22000	14000
25333	17333	12000	7333	4666
15200	10400	7200	4400	2800

Bu durumda a partisi3,b partisi2,c partisi2,d partisi1 ve e partisi 1 milletvekili kazanır.

2.Geliştirilmiş Seçim Sayısı: Bir seçim çevresinde kullanılan bütün geçerli oyların sayısı seçilecek milletvekili sayısının bir fazlasına bölümü ve her partinin aldığı oyda bu kota kaç kez turluyorsa o partinin milletvekili çıkarması esasına dayanan bir sistemdir.

Geliştirilmiş seçim sayısı: $N/(N+1)$

Bir ilde 60000 geçerli oyun olduğunu ve 5 milletvekili çıkaracağını varsayalım. Partilerin aldıkları oylarda aşağıdaki gibi olursa;

a	b	c	d	e
14000	25000	10000	5000	5800

60000/6:10000 kota 10000 olur. a partisi 1 b partisi 2 milletvekili kazanır.

3.Basit Kota: Seçim bölgeleri birden çok milletvekili çıkaracak şekilde düzenlenir. Partiler adaylarını listeler halinde sunar. Seçimler tek turlu yapılır. Basit kota, bir seçim çevresindeki kullanılan geçerli oy sayısının seçilecek milletvekili sayısında bölünmesiyle elde edilen sayıya denir.

Seçim kotası: q :kullanılan geçerli oy sayısı N /seçilecek milletvekili sayısı

A ilinde toplam geçerli oyların 300000 ve seçilecek milletvekili sayısının da 5 olduğunu varsayalım. Bu durumda $300000/5:60000$ seçim kotası 50000 olur. Partilerde aşağıdaki oyları almış olsun;

a	b	c	d	e
130000	90000	80000	55000	29900

Bu durumda a partisi2,b partisi 1,c partisi1 milletvekili çıkarı 5 milletvekili çıkmaz.

4.D'hondt Seçim Sistemi: Belçikalı hukuk profesörünün geliştirdiği adımı da oradan alan bir sistemdir. Bu seçim sisteminde partilerin aldıkları oylar 1–2-3-4-5 gibi sayılara bölünür. En çok alandan en az olana doğru sıralanarak milletvekili dağılımı yapılır. Geniş seçim çevreleri için yararlı bir seçim sistemidir. Büyük partilerin lehinedir.8 milletvekilini çıkacağı bir seçim çevresinde partilerin aldıkları oylar aşağıdaki gibi olsun;

a	b	c	d	e
76000	52000	36000	22000	14000
38000	26000	18000	11000	7000
25333	17333	12000	7333	4666
19000	13000	9000	5500	3500

Bu durumda a partisi4, b partisi 2, c partisi1, d partisi 1 milletvekili kazanır. İskandinav ülkeleri, Hollanda, İspanya, Portekiz, Türkiye de uygulanan bir sistemidir.

5.En Yüksek Oy: Bu seçim sisteminin özü açık kalan milletvekillerinin en yüksek oyu alan partilere verilmesi esasına dayanır. Bunun için önce seçim kotası belirlenir. Örnek, bir seçim bölgesinde a partisi 60100 b partisi 39900 oy almış olsun. o seçim çevresinde 5 milletvekili çıkarılacağını düşünelim. Bu durumda toplam oy 1000,çıkartılacak milletvekili sayısı 5 100000/5:20000 seçim kotasını buluruz.60100 de 20000 üç defa turladığı için 3 milletvekilin a partisi alır, b partisinde 1 defa turladığı için b de 1 milletvekili alır. Diğer milletvekili çıkmaz. Bunu önlemek için bu seçim sisteminde beşinci milletvekili en çok oy aldığı için a partisine verilir.

6.Milli Bakiye: Ülkemizde de iki defa uygulanan seçim sisteminde. Partilerin aldıkları oylar milletvekili sayısına bölünerek Milli seçim sayısı bulunur. Bu sayıyı tamamlayan parti milletvekili çıkarır. Eğer partinin aldığı oylar artarsa bir başka ildeki aldığı oylara eklenerek o ilde adı geçen parti milletvekili çıkarır. Oyların boşa gitmemesi bağlamında düşünülen bir seçim sistemidir.

7.Çoğunluk seçim sistemi: Belirli seçim bölgelerinde oyların kanun ile belirlenmiş oranda çoğunluğu alan parti adaylarının milletvekili seçilmesidir. Diğer bir ifadeyle oyların çoğunluğunu alanların kazanmasıdır. Çoğunluk a.basit. b.salt c.belli oranda çoğunluk olmak üzere üç alt başlıkta incelenebilir. Basit çoğunluk (first past the post) en çok oyu alanın kazanmasıdır. Örneğin adaylarda a.20000 b.17000 c.13000 d.6000 e.5000 oy almışsa a en çok oyu aldığı için kazanır. Salt çoğunluksa geçerli oyların yarısından bir fazlasının alınmasıdır.100000 geçerli oydan 50001 alan kazanır. Fransa da uygulanan salt çoğunluk sistemi Fransa da sadece

Millet meclisini seçiminde uygulanır. Fransa senato seçimlerinde uygulanmaz. Eğer adaylardan biri salt çoğunluğu sağlayamazsa en çok oyu alan ikil adayla bir hafta sonraki seçimde yarışır. Mutlaka biri salt çoğunluğu alır. Ama burada da ikinci tura kalabilmek için geçerli oyların yüzde 25 ini almak gerekir.

8.Küp Yasası: partilerin kazandığı sandalye oranı aldıkları oy oranının küpüne eşittir. a ve b partilerinin aldıkları oy oranı a/b ise kazanan b kaybeden de b ise a³/b³ olur. A partisi geçerli oyların 3 ünün b partisine de 2 sini aldığını varsayalım normalde oran 3/2 olması gerekir. Bu durumda sonuç 33/23 olması gerekir ama küp yasası uygulandığında 27/8 olur. İlk defa 1909 İngiltere de yapılan seçimlerde denendi. Seçime katılan iki partiden a ve b partisinin oyları a %60 b % 40 aldığında a/b 60/40 :1.5 olur.Fakat bu sistem göre sandalye oranı a³/b³ olduğu için 60³/40³:3.375:1 olur.

9.Tercihli Oy: Avustralya da uygulanan bir seçim sistemidir.1870 de Ware tarafından geliştirildi. Bir sandalye için 4 adayın yarıştığını varsayalım.50000 geçerli oy varsa yarıdan bir fazlasını alan kazanır. Çıkamaması durumunda seçmen en az iki adayı tercih etmek zorundadır. Seçmen 4 adayı tercih sırasına göre 4 diye tercihte bulunur. İlk tercihte salt çoğunluğu alan seçilir. Eğer salt çoğunluk sağlanamazsa ikinci tercihler dikkate alınarak toplanır. Bu sefer salt çoğunluğu alan kazanır. Örneğin 50000 geçerli oyun olduğu bir seçim çevresinde a.2000 b.14000 c.10000 d.6000 oy almış olsun salt çoğunluk 25001 olduğu için hiçi biri bu sayıya ulaşamamıştır. Bu sefer aynı adayların aldığı ikinci tercih oyları hesaplanır. Eğer a ikinci tercihlerde 5500 oy almışsa salt çoğunluğu aştığı için kazanır.

10.Milli Seçim Sayısı: Partilerin aldıkları oy/milletvekili sayısının ortaya çıkan rakam partilerin aldıkları oylarda kaç defa turluyorsa o kazanır.

11.En Büyük Atık: Burada seçim katsayısı bulunur. K:toplam geçerli oylar/toplam sandalye

5 milletvekilin çıkacağı bir seçim çevresinde partilerin aldıkları oylar aşağıdaki gibi olsun;

a	b	c	d	e
86000	56000	36000	20000	2000

Toplam geçerli oy:200000/toplam sandalye 5: 40000

A partisinde 40000 iki defa geçtiği için 2 milletvekili kazanır. b partisinde 1 defa geçtiği için 1 milletvekili kazanır. Geriye en büyük arık oylara baktığımızda c ve d dir. Bu durumda 4 milletvekilini c beşinci milletvekili de d partisi alır.

12.İmperial kota: Bir seçim çevresinde kullanılan geçerli oyların o seçim çevresinden seçilecek temsilci sayısına iki eklenmesiyle bulunan sayıya bölünerek elde edilen kotadır.

$$\text{İmp:N/(n+2)}$$

Toplam geçerli oyların 240000 olduğu ve 7 milletvekilini çıkacağı bir seçim çevresinde partilerin aldıkları oylar aşağıdaki gibi olsun;

a	b	c	d	e
138000	64000	30000	20000	15000

240000/9:26600 bu kota a partisinde 5 defa b partisinde 2 defa geçtiği için 7 milletvekilin dağılımı bu iki parti arasında olur.

13.Devredilebilen Tek Oy: Bu seçim sisteminde seçim bölgeleri çok adaylıdır. Her seçmenin tek oyu vardır. Karma liste uygulanır. Seçmen oyunu 1–2–3–4 adaydan birine verir. 1 aday seçilmesinden gerekenden fazla oy almışsa artan oylarının başkasına verebilir. Oylama sonunda hangi oy sayısına sahip olması gerektiği kotayı belirler.

Droop kota: Toplam oy/(toplam milletvekili+1)+1 formülüyle bulunur.

Toplam geçerli oyların 100,adayı sayısının 4,milletvekili sayısının 3 olduğu bir seçim yarışında a.33,b.24,c.23,d.20 oy almış olsun

Seçim katsayısı:100/(3+1)+1.26 olur. Bu durumda a seçilir.

Bu oran tutmazsa ikini tercih oyları hesaplanır.

14.İki Turlu Tek Adlı Seçim Sistem: Fransa da uygulanan seçim sistemidir. Toplam geçerli oyların salt çoğunluğunun ilk turda alınması esasına dayanır.

15.Sınırlı Oy Eksik Liste:1867 de İngiltere de bir dönem uygulanmış seçim sistemidir. Burada her seçmeni oyu iki ile çarpılır.

16.Kademeli Oy: Seçmen temsilci sayısına eşit olan oylarını listeler halinde kullanır. Seçmenin adaylara listesinde verdiği sıra yöntemin özünü teşkil eder. ilk sırada yer alan 1,ikinci sırada yer alan aday ½,üçüncü sırada yer alan aday 1/3 ile çarpılarak hesaplanır. Partilerin listelerinin aldıkları oylar adayların tercih sırasına göre elde edilen oranlar bölünür.2 milletvekilin çıkacağı bir seçim çevresinden partilerin aldıkları oyların aşağıdaki gibi olduğunu varsayalım.

a.20000	a ilk sıra adayı:	20000.1:20000 1.sıra
		20000.2:10000 2.sıra
		20000.3:7000 3.sıra
b.16000		16000.1:16000 1.sıra
		16000.2:8000 2.sıra
c.10000		10000.1:1000 1.sıra
		1000.2:5000 2.sıra

Bu durumda a partisini 1 sıra adayı ile b partisinin 1 sıra adayı kazanır.

17.Devredilemeyen Tek Oy: Seçim bölgeleri birden çok temsilci çıkaracak şekilde düzenlenir. Her seçmen 1 adaya oy verir. En yüksekten başlatarak adaylar listelendir ve kazanır.80000 geçerli oyun ve 4 milletvekilini çıkacağı bir bölge düşünelim. Adaylar aşağıdaki oyları almış olsun.

a	b	c	d	e	f
23000	20000	18000	7500	6000	5500

Bu durumda a-b-c-d adayları kazanır.

18.En Yüksek Ortalama: Bu seçim sisteminde partilerin elde ettiği milletvekili sayısına bir eklenmesiyle bulunur.200000 seçmen ve 5 milletvekilin çıkacağı bir seçim bölgesi düşünelim. Partilerin aldıkları oylar aşağıdaki gibi olsun

a	b	c	d	e	f
86000	56000	38000	20000	10000	69000

İlk aşamada kotayı bulmamız gerekir. Basit kota:20000/5:40000 bu rakam a partisinde iki defa turladığı için a partisi iki b partisinde ise 1 defa turladığı için b partisi de 1 milletvekili kazanır. Geriye kalan 2 milletvekilini ise bu seçim sisteminde şöyle buluruz. Artan oylar

a	b	c	d	e	f
6000	16000	38000	20000	10000	6900

86000:3   56000:2   38000:1   20000:1 böldüğümüzde

28660   28000   38000   20000 bu rakamlar çıkar.

Bu durumda kalan iki milletvekilini a ve c partileri kazanır. Burada a yı 3 b yi ikiye bölmemizin nedeni a' nın daha önce 2 b' nin de 1 sandalye kazandığı için bir fazlasına böleriz.

19.Değiştirilmiş S.Lague: Partilerin aldıkları oyları bölmeye 1 değil de 1.4 den başlarız. Sonra 3-5-7 gibi tek sayılara böleriz. Yukarıdan aşağıya en çok oyu alandan milletvekili dağılımını yaparız.9 milletvekilini çıkacağı bir seçim çevresinde partilerin aldıkları oylar aşağıdaki gibi olsun;

a	b	c	d	e
76000	52000	36000	22000	14000
54285	37142	25714	15714	10000
25333	17333	26000	7333	4666
15200	10400	7200	4400	2800
10857	7428	5142	3412	2000

En yüksek rakamdan başlayarak baktığımızda a partisi4, b partisi 2 ,c partisi 2 d partisi 1 milletvekili çıkarır.

20.Hare Seçim Sistemi

21.Hagenbach Bischoff: (Geliştirilmiş seçim sayısı) Seçim sayısını küçültürük açık temsilci sayılarının dağıtılmasını amaçlayan yöntemdir. Bir seçim çevresinde kullanılan toplam oy sayısı, temsilci sayısının bir fazlasına bölünerek bir seçim kotası bulunur. Ülke çapında atık oyların toplamı açık kalan milletvekili sayısının bir fazlasına bölünür. Lüksemburg'da uygulanmaktadır.

İtalya,2 meclisli,26 seçim bölgesi 3/+ dar bölge çoğunluk,1/4 d'Hondt,%4 baraj

İsveç: Tek meclis, değiştirilmiş s.Lague,%12 bölge barajı,%4 genel baraj

İsrail. Tek meclis, nispi temsil,%1.5 baraj

İspanya,2 meclis, nispi temsil,51 üye atama

İngiltere. Avam kamarası seçimle, lordlar kamarası, farklı kesimlerden atama

Fransa,2 turlu, salt çoğunluk ön koşulu %25,

Avustralya, tercihli oy

ABD, Temsilciler meclisi tek dereceli, dar bölge,

Almanya,1/2 tek adlı dar bölge,1/2 nispi temsil baraj %5.

Çin, tek dereceli, dar bölge

El Salvador. Çoğunluk oyu

Kanada, Avam kamarası ve senato vardır. Avam kamarası Kanada'nın seçilmiş federal yasama organıdır.301 üyesi vardır. Seçimler beş yılda bir yapılır. Senato bölgesel olarak atanmış 112 üyeden oluşur. Ancak bu üyeleri atayan halk değildir. Senatörler başbakanın tavsiyesi üzerine genel vali tarafından atanır.308 seçim bölgesinden oluşmaktadır.

Ermenistan, tek meclis

İran, Çoğunluk seçim sistemi uygulanmaktadır.

Japonya,2 meclis, tek adlı, tek turlu seçim sistemi uygulanmaktadır.
Hindistan, tek liste oransal düzenleme şeklinde uygulanmaktadır.
İsveç, tek meclis çoğunluk
Şili, Kongre iki meclisten medyana gelir. Senatonun 48 üyesinden 10 u devlet başkanı tarafından tanırken 38 i halk tarafından seçilir. Temsilciler meclisininin 120 üyesinin tamamı halk tarafından seçilir.
İrlanda, hare kota, seçim sistemi uygulanmaktadır.
Brezilya, Çift meclis, nispi çoğunluk
Yeni Zelanda, süre 3 yıl
İsviçre, Kantonların nüfusuna göre farklı seçim şekli büyük kanton 200 ulusal meclis, küçük kanton 46 temsilciler meclisi
Belçika. Çift meclis parlamento ve senatonun güçleri eşittir.
Avusturya, çift meclis, ulusal meclis, eyalet meclisi,
Çek cumhuriyeti çift meclis milletvekilleri 4 yıllığına senatörler üçte bir yenileme sistemiyle altı yıllığına seçilir.
Norveç, Norveç milli meclisine Storting adı verilmektedir. Seçimler 4 yılda bir yapılır,18 yaşını doldurmuş Norveç vatandaşları ile 10 yıldan fazla bu ülkede kalanlar oy kullanabilmektedir.165 kişilik parlamentoda 110 üye üst meclis,55 üye ise alt meclisten oluşur.
İsrail, tek meclis,i120 üyeli,%2 baraj, ülke tek seçim bölgesidir.
Güney Afrika, Ulusal meclis ve Eyaletler ulusal konseyi tarafından yasama erki kullanılmaktadır. Ulusal Meclis, genel ve nispi temsil sistemine göre seçilen 350–400 arası değişen üyeye sahiptir. Halen ulusal mecliste 400 üye vardır. Ulusal meclis ve eyaletler ulusal konseyi çift oy pusulası sistemiyle ayrı ayrı seçilir. Her eyaletin konseyde 10 üyesi bulundurmak üzere seçim sistemi düzenlemiştir.
Meksika, Kongre federal milletvekilleri, meclisi ve senatodan oluşmaktadır. Milletvekilleri üç yıllığına, senato üyeleri altı yıllığına seçilmektedir.
Bognador un seçim sistemi sınıflaması ise şöyledir.
Çoğunluk sistemi ,tek seçmenler ve. Blok oy
Ekseriyet sistemi, a.alternatif oy (Avustralya) ve b.ikinci seçim (Fransa)
Yarı oransal sistem. Sınırlı oy, devredilemeyen tek oy (Japonya)
Oransal sistemi..Devredilebilen tek oy,(İrlanda,malta)b. liste sistemi,liste sistemi de kendi içinde,a.ulusal liste ve ulusal seçim bölgesi (İsrail,Hollanda) b.Mahalli ve bölgesel liste.(Danimarka, İsveç, İtalya, Almanya) c.Bölgesel ve mahalli liste,bölgesel seçmenler. (Belçika, Yunanistan, İspanya, Portekiz.) (Bogdanor, 1983b:47).
Seçim sistemleri parlamentoların tek veya çift olmasına göre de farklılık gösterir. Senato seçimleri ile meclis seçimleri de ayrı ayrı seçim sistemiyle yapılabilmektedir.
Dünya parlamentolarında Senato (İkinci meclis) üyelerinin seçimi, Bunlar tamamen seçimle gelenler, bu seçim şekli de kendi içinde a. Doğrudan seçimle gelenler, b.dolaylı seçimle gelenler c.karma seçim sistemiyle gelenler, Doğrudan

seçimle gelenler arasında ABD-Almanya-Arjantin-Avustralya-Bolivya-Brezilya-Çek Cumhuriyeti-Dominik Cumhuriyeti-Filipinler-Haiti-İsviçre-Japonya-Kolonbiya-Liberya-Meksika-Nijerya-Palau-Paraguay-Polonya-Romanya-Şili-Tayland ve Uruguay, Dolaylı seçimle belirlenenler ise, Almanya-Avusturya-Bosna Hersek-Etiyopya-Fas-Fransa-Gabon-Güney Afrika-Hollanda-Kongo-Namibya-Pakistan-Slovenya-Sudan, Karma seçimle gelenler, Belçika-İspanya, Kısmen secim kesmen atamayla, doğrudan seçim, İtalya-Zimbabve, Dolaylı seçim, Afganistan-Belarus-Botsvana-Burindi-Cezayir-Hindistan-İrlanda-Kamboçya-Kazakistan-Madagaskar-Malezya-Mısır-Nepal-özbekistan-Rusya Federasyonu-Ruvanda-Swaziland-Tacikistan-Tunus, Tamamen atamayla gelenler, Antigau-Barbuda, Bahamalar-Bahreyn-Barbados-Belize-Fiji Adaları-Grenada-İngiltere-Jamaika-Kanada-Kongo Demokratik Cumhuriyeti-Lesoto-Saint Lucia-Trinidad Tobago-Umman-Ürdün-Yemen (Erden ve Candan, 2007:5).

Ülkemizde şu anda tek meclis vardır. Senatoya 1982 Anayasasında yer verilmemiştir. Senatör seçimleri ülkemizde 1961 başlamış ve en son 1977 yılında son seçim yapılmıştır. Adı geçen yıllarda seçimle gelen senatör sayıları 150 ve değişmemiştir. Tabii senatör sayıları ise 15 dir ve be sürelerde bu da değişmemiştir. Kontenjan senatörleri ise 1961 de 23 diğer sürelerde 19 dur.

Yukarıda seçim şekilleri verilen ülkelerden birkaç örnek verecek olursak, Hollanda anayasasının 55. maddesi ne göre Senato üyeleri, il genel meclisi tarafından seçilir. Yine Belçika ve İspanya da senato üyelerinin bir kısmı doğrudan seçimle bir kısmı dolaylı seçimle gelmektedir. Belarusta 56 üye dolaylı seçimle belirlenirken 8 üye cumhurbaşkanı tarafından atanır. İrlanda da 49 üye seçimle belirlenirken 11 üye atama yoluyla gelmektedir. Kanada da senato üyelerinin tamamı başbakanın önerisi üzerine Genel Vali tarafından atanmaktadır.

Almond ve Verba, politik kültür çalışmalarının öncülerindedir. Politik kültürde kullandıkları kategori sivil kültür olarak adlandırılır. Bu sivil kültürde, geniş kapsamlı ulusal sorumluluk ve siyasal katılımını da içerir böylelikle diğer insanlara karşı doğruluk ve katılımının fırsatlarını verir (Dowse ve Hughes, 1990:228). Seçmenin siyasal kültürü ve içinde bulunduğu ortamda o andaki siyasal tercihini etkilemektedir.

Önceki seçim sistemleri büyük partilerin başlayabileceği oluşturulmuştu (Lipset ve Rokkan, 1990:115).

Büyük Britanya da parti organizasyonlarıyla ilgili ilk önemli adım seçim reformlarıyla ilgilidir. Bunlar, 1832, 1867 ve 1884 reformlarıdır (La Palombara ve Weiner, 1990:27).

Örneğin Avusturya, Oransal temsil ve doğrudan parti listesine göre seçilirler (Smith, 1983:272).

Savaş sonrası dönem sosyal yapının formatında tahmin edemeyeceğimiz değişikliklere sahne oldu. Teknolojik kapasitede karar verme yetisi kadar da etkili oldu. Her ikisinin de pozitif etkisi oldu (Heilbroner, 1986:175). İdeolojik bakış

yeni bir bilim olarak ortaya çıkar, hâlbuki biz bunun ekonomi veya politik ekonomiyile ilgili amaçlarını incelemeliyiz (Heilbroner, 1986:111).

Parti dağılışı, 1.Komünist,2.Bağımsız sosyalist,3.Sosyal demokrat, 4.Liberal radikal,5.Liberal muhafazakâr,6.Merkez Hristiyan demokrat, 7.Muhafazakâr 8.Nasyonalist, 9.aşırı sağ, 10.Etnik ve bölgesel, 11.Çevreci (Smart, 1983:330-331).

Klasik sosyolojik yaklaşım, Lipset in politik adam kavramıdır. Her demokraside farklı çatışan guruplar vardır. Bunlar kendi sınıfının çabası ve çıkarı için siyasal patilere baskı yaparlar (Sartori, 1990:151).

Partilerin yapısı, bir ülkede siyasal partilerin yapısı da seçim sistemleriyle doğrudan ilgilidir. Diğer bir ifadeyle tek parti, çift parti, merkez partisi, kitle partisi, ideolojik parti gibi partilerin oluşu seçim sistemlerinde de doğal olarak değişik uygulamaları beraberinde getirmektedir.

Parlamento yapısı, ülkelerin parlamento yapıları da seçim sistemleriyle doğrudan ilgilidir. Tek veya çift parlamento oluşuna göre değişmektedir. Hatta bazı ülkelerde birinci ve ikinci meclislerin seçiminde de ikili ayrı seçim sistemi uygulanmaktadır.

Bunarla örnek, Rusya parlamentosu Alt Meclisi (Duma) yerleşim esasına göre seçilen 450 üyeden oluşur. Seçmen yaşı 18 olup seçim sonuçlarının geçerli olabilmesi için toplam seçmenin % 25 inin oy kullanması gerekmektedir. Aday olacak kişiler partilerin ortak listelerinden aday olabilecekleri gibi bağımsız ada da olabilirler. Partilerin parlamentoda temsili için % 5 oy almaları gerekir. Diğer bir ifadeyle baraj % 5 dir.

Seçim sistemleri, seçim sistemlerinin farklı oluşu doğal olarak siyasal sistemi etkilemektedir. Baraj olup olmaması veya farklı seçim sistemlerini uygulamak gibi.

Seçmen profili, seçmen profili de seçim sistemlerini etkilemektedir. Seçmenleri yaş gurubu, eğitim gelir, yaşadığı çevre gibi etkenleri sayabiliriz.

Kooptasyon, sadece üyelerinin oy kullandığı bir seçim şeklidir. Kooptasyonunu seçim sistemlerinden farkı sadece üyelerinin oy kullanmasıdır. Yargıtay, Danıştay, başkanlarının seçimi gibi.

Yarı kooptasyon, kooptasyondan farklı olarak üyeleri oy kullanmalarından sonra ikinci bir seçicinin devreye girmesidir. Rektörlerin seçimi, anayasa mahkemesi üyelerinin bir kısmının atanması gibi.

Belediye Başkanı, İl genel meclisi üyeleri, belediye meclisi üyelerinin seçimiyle ilgili genel seçimden bazı yönleriyle farklı olduğu için bununla ilgili yasal metin aşağıda verilmiştir.

SEÇİM ÇEVRESİ: Madde 2 - Mahalli idareler seçimleri serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır. İl genel meclisi ve belediye meclisi üyelikleri için yapılan seçimlerde, onda birlik baraj uygulamalı nispi temsil sistemi, belediye başkanlığı seçiminde ise çoğunluk sistemi uygulanır.

SEÇİM ÇEVRESİ: Madde 3 - İl genel meclisi üyeleri seçimi için her ilçe bir seçim çevresidir. Belediye başkanı ve belediye meclis üyeleri seçimi için, her belde bir seçim çevresidir.

BÜYÜK ŞEHİRLERDEKİ SEÇİM ÇEVRESİ: Madde 4 - (İptal : 13/06/1988 tarih ve E. 1987/22, K.1988/19 Sayılı An.Mh. Kararı ile; Yeniden düzenlenen madde: 07/08/1988 tarih ve 3469/1 md.) Belediye hudutları içinde birden fazla ilçe bulunan büyük şehirlerde, büyükşehir belediye başkanı seçimi için, o şehir belediye hudutları içi bir seçim çevresidir. Büyükşehir belediye hudutları içinde kalan ilçelerin belediye başkanı ve belediye meclisi üyeleri seçimlerinde ise her ilçe bir seçim çevre Madde 3 - İl genel meclisi üyeleri seçimi için her ilçe bir seçim çevresidir. Belediye başkanı ve belediye meclis üyeleri seçimi için, her belde bir seçim çevresidir.

BÜYÜK ŞEHİRLERDEKİ SEÇİM ÇEVRESİ: Madde 4 - (İptal : 13/06/1988 tarih ve E. 1987/22, K.1988/19 Sayılı An.Mh. Kararı ile; Yeniden düzenlenen madde: 07/08/1988 tarih ve 3469/1 md.) Belediye hudutları içinde birden fazla ilçe bulunan büyük şehirlerde, büyükşehir belediye başkanı seçimi için, o şehir belediye hudutları içi bir seçim çevresidir (18.01.1984 tarih ve 18285 sayılı kanun).

30 Ekim 2009 Tarih ve 27391 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 5922 dayılı kanun da çalışmanın önemini vurgulamaktadır. Çünkü Anayasanın seçimlerle ilgili maddeleri değiştiği için kanunla nasıl yapılacağı belirlenmiştir. Burada seçimlerin 4 yılda bir yapılacağı ve nüfusu iki milletvekili çıkaramayan illere ikinci milletvekilliği verileceği vurgulanmıştır. Ülkenin sosyal ve ekonomik gerçekleri örneğin göç olgusu gibi bazı illerin milletvekili sayısını artırırken bazılarınınkini de azaltmaktadır. Burada adrese kayıtlı nüfus sistemiyle milletvekili sayısı belirlenirken iki milletvekili çıkaramayan illerin mutlaka iki milletvekiliyle temsili mantığı öngörülmüştür. Eğer böyle olmazsa örneğin 1 milletvekili çıkartırsa o zamanda seçim bölgelerinin milletvekili esasına göre dağıtılması sorunuyla karşılaşabilirdi. Bu kanun anayasanın değiştirilen maddesi doğrultusunda olumlu düzenleme olmuştur.

Yukarıda sıralanan seçim sistemleri ve uygulamalarının ayrıntılı ve analitik şekilde incelenmesi bazı hatalardan dolayı AIHM gidilmesini ve Türkiye'nin mahkûm olmasını da önleyecektir.

KAYNAKÇA

BOGDANOR, Vernon (1983-a), *Conclusion, Electoral System and Party System*, Cambridge University Pres, Cambridge.

BOGDANOR, Vernon (1983-b), *The Rise of the Modern State and Politics in Western Europe*, Cambridge University Pres, Cambridge.

ÇARKOĞLU, Hasan ve Emre ERDOĞAN (1999), *Fairness in the Apportionment of Seats in Turkish Legislature is the Room for Improvement New Perspectives on Turkey*, İstanbul

- DOWSE, Robert E. ve John A.HUGHES(1990), *Political Sociology*, John Wiley Sons, UK.
- ERDEN, Kasım ve Kadir CANDAN (2007), *Çift Meclisli Parlamentolarda Senato Üyelerinin Belirlenmesi*, TBMM Hazırlanan Rapor.
- ERDOĞAN, Emre (2007), *Seçim Sistemleri ve Siyasal Sonuçları, İstikrar ve Temsiliyet*, Urbanhobit.net,-Arı gurubu çalışmaları
- HEILBRONER, Robert L. (1986), *The Nature and Logic of Capitalism*ç London.
- LAPPALOMBARA, Joseph ve Myron WEINER (1990), *The Origin of Political Parties, The West Euplean Party System*, Ed.Peter Mair, Oxford University Pres.
- LIPJARD, Arend (1990), *Dimension of İdeology in Euplean Party Systems, The West Euplean Party System*, Ed.Peter Mair, Oxford University Press.
- LIPSET, Seymour Martin ve Stein ROKKAN (1990), *Cleavage Structure in Party System, and Voter Alignment*, Ed. Peter Mair, The West European Party System, Oxford University Pres.
- SARTORI, Giovanni (1990), *The Sociology of Parties; A Critical Review*, Ed.Peter Mair, The West European Party System, Oxford University Press.
- SMART, Michael (1983), *Parliamentary Representation in Western Europe since 1946*, Ed. Gordon Smith, Politics in Western Europe, London.
- SMITH, Gorden (1983), *Politics in Western*, Europa, London.
- TEZİÇ, Erdoğan (1967), *Seçim Sistemleri*, Filiz Kitabevi, İstanbul.